

## PRZEGLĄD BIBLIOGRAFICZNY

Jan Wielewicki, *Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie 1630-1639*, t. 5, oprac. L. Grzebień, Kraków 1999, ss. 597.

Omawiany piąty tom dzieła siedemnastowiecznego jezuitę J. Wielewickiego, został wydany równo sto lat po edycji tomu czwartego i kończy publikację całości. Zawiera on relacje z przełomu panowania królów Zygmunta III i Władysława IV. Obok opisów ważnych wydarzeń politycznych tamtych czasów, znajdujemy w dzienniku informacje dotyczące spraw codziennych wiążących się z funkcjonowaniem domu jezuitów w Krakowie. Obecne wydanie źródła zostało zrealizowane na podstawie maszynopisu przygotowanego jeszcze w 1950 r. przez jezuitę J. Poplatka. On też jest autorem liczącego 32 strony wstępu naukowego. Przypisy i indeksy pochodzą od obecnego wydawcy. Językiem źródła jest łacina.

Tymon Tytus Chmielecki, *Gruziński katolicyzm w XIX i na początku XX wieku w świetle archiwów watykańskich*, Toruń 1998, ss. 402.

Praca składa się z sześciu rozdziałów. I. Historyczne tło państwowości i chrześcijaństwa w Gruzji, II. Stosunki Gruzji ze Stolicą Apostolską i misje katolickie do końca XVIII w., III. Schyłek misji kapucyńskich (1801-1845), IV. Okres przejściowy (1845-1848), V. Organizacja Kościoła rzymskokatolickiego w Gruzji w ramach diecezji tyraspolskiej (1848-1919), VI. Problemy gruzińskiego katolicyzmu pod jurysdykcją biskupów tyraspolskich. Całość dopełnia liczący 18 stron aneks zawierający wykaz kapłanów pracujących w kościołach rzymskokatolickich w Gruzji w latach 1848-1919. Lekturę ułatwiają indeksy osób i nazw geograficznych.

Oprócz archiwaliów zachowanych w archiwach watykańskich autor korzystał również ze źródeł drukowanych.

oprac. ks. Grzegorz Bujak

Wacław Kolałak, *Katalog Archiwum oo. Karmelitów w Krakowie „Na Piasku” 1398-1945 (1988)*, Kraków 1997, ss. 264 plus ilustracje.

*Katalog* zawiera: słowo wstępne, wstęp, sześć rozdziałów: I. Zakon Karmelitów, II. Karmelici w Krakowie, III. Fundacje klasztorów karmelitów w Polsce, IV. Archiwum klasztoru oo. Karmelitów w Krakowie „Na Piasku”, V. Archiwum karmelitów trzewiczkowych w Polsce w innych archiwach, bibliotekach i zbiorach, VI. Ważniejsza literatura dotycząca karmelitów trzewiczkowych w Polsce, wykaz skrótów, katalog, indeks osobowy do zbioru fotograficznego, indeks nazw osobowych i geograficznych, streszczenia w j. angielskim i j. włoskim, spis ilustracji.

Sześćsetlecie kościoła i klasztoru oo. Karmelitów w Krakowie „Na Piasku” (1997) stało się okazją do wydania *Katalogu* tegoż klasztoru. Pozwala on zapoznać się z zawartością archiwum, które gromadziło dokumentację od XIV w. Cezura 1945 r. jest umowna i wiąże się ze zmianami politycznymi, a co za tym idzie organizacyjnymi prowincji polskiej karmelitów związanymi z likwidacją klasztorów przez władze bolszewickie na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej.

*Katalog* zawiera: I. Dokumenty pergaminowe i papierowe 1398-1889; II. Akta Prowincji Polskiej (Małopolsko-litewskiej, Galicyjskiej, Polskiej św. Józefa); III. Prowincja Rуска św. Józefa 1688-1887; IV. Prowincja Litewska św. Jerzego 1756-1811; V. Prowincja Litewska Wszystkich Świętych 1797-1830; VI. Prowincja Wielkopolska 1671-1933; VII. Klasztory karmelitów w Polsce; VIII. Kraków klasztor „Na Piasku 1511-1980; IX. Kraków klasztor św. Tomasza 1618-1801; X. Plany; XI. Ikonografia (fotografie) XIX-XX w.

Benignus Józef Wanał, o. OCD, *Katalog Archiwum Krakowskiej Prowincji Karmelitów Bosych pw. Ducha Świętego w Czernej*, Tom 1, *Dokumenty i zespoły archiwalne*, Tom 2, *Zbiory i spuścizny zakonników oraz kartografia*, Kuria Krakowskiej Prowincji Karmelitów Bosych, Kraków 1998, t. 1 ss. 496, t. 2 ss. 187 (wydany na risografie w 60 egzemplarzach).

Tom pierwszy składa się z: wstępu, wykazu skrótów, skrótów nazw zespołów; z dwóch działów: I. Dokumenty, II. Zespoły archiwalne, w którym zamieszczone są: a) Archiwum Prowincjalne, b) Archiwa klasztorów Karmelitów Bosych, c) Archiwa klasztorów ss. Karmelitek Bosych, d) Archiwum Świeckiego Zakonu Karmelitańskiego, e) Archiwa inne, f) Akta własne Archiwum Prowincji.

Tom drugi składa się z działów III. Zbiory i spuścizny zakonników oraz IV. Kartografia.

W przyszłości zaplanowany jest tom 3 z kontynuacją zbiorów zakonników (ok. 1000 rękopisów) i indeks do całości. *Katalog* został wydany dla własnych potrzeb prowincji.

**Akta wizytacji generalnej diecezji inflanckiej i kurlandzkiej czyli piltyńskiej z 1761 roku**, wydał Stanisław Litka, Toruń 1998, ss. 334 plus mapa.

Na publikację składają się: wstęp, objaśnienia dotyczące monet, jednostek miar i wag występujących w wizytacji, wykazu skrótów, Einleitung, Acta visitationis generalis dioecesis Livoniae et Curlandiae sue Piltinensis, indeks osób, indeks nazw geograficznych, mapa diecezji inflanckiej w 1761 r.

Przeprowadzona w 1761 r. wizytacja generalna diecezji inflanckiej nie była pierwszą wizytacją tej diecezji. Pierwsze wzmianki o wizytacjach pojawiają się już w XIII w. Biskupi inflanccy wizytowali swoją diecezję także tuż przed reformacją. Jednak ze względu na całkowity brak badań nad wizytacjami diecezji inflanckiej, bardzo trudno jest ustalić jak funkcjonowała instytucja wizytacji na tym terenie. Wizytacja z 1761 r. jest ważnym źródłem świadczącym o wielkich zniszczeniach w Inflantach dokonanych w czasie wojen drugiej połowy XVI i początków XVII w. Wizytacja została przeprowadzona przez Jakuba Franciszka Sztoltmana na zlecenie nieobecnego ordynariusza i koadiutora wrocławskiego A. K. Ostrowskiego. Księga wizytacji zachowała się w dziale rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Wileńskiego.

Akta wizytacji stanowią dużą wartość jako źródło historyczne do rekonstrukcji stosunków kościelnych i wyznaniowych, a także zaludnienia diecezji inflanckiej. Zawiera także informacje o działalności bractw, szkół parafialnych i szpitali. Stanowi ogromne źródło informacji na temat działalności kleru świeckiego i zakonów w Inflantach, a także zawiera informacje o niektórych rodach. Bardzo ciekawe informacje są na temat relikwii pogaństwa jeszcze w pierwszej połowie XVIII w. na pograniczu inflancko-moskiewskim.

**Privilei mista Lwowa (XIV-XVIII) [Privilegia civitatis Leopoliensis (XIV-XVIII saec.)]**, wyd. Miron Kapral, w serii „Monumenta Leopolitana”, t. 1, Lwów 1998, ss. 638 plus fotografie.

Publikacja ta składa się ze: Słowa wstępnego; Przywilejów miasta Lwowa od XIV do XVIII w.; Dokumentów od 1356 do 1789 r.; Dodatku zawierającego dokumenty z lat 1390-1586; Streszczenia w j. angielskim; Wykazu skrótów; Indeksów. Publikacja jest w języku łacińskim, ukraińskim i starocerkiewno-słowiańskim.

Stanisław Nabywaniec, ks., **Unicka archidiecezja kijowska w okresie rządów arcybiskupa metropolity Felicjana Filipa Wołodkowicza 1762-1778**, Rzeszów 1998, ss. 575.

Publikacja składa się z: wykazu skrótów, wstępu, ośmiu rozdziałów: I. Podstawy prawne i materialne archidiecezji oraz sytuacja polityczna i wyznaniowa; II. Archidiecezja kijowska a Kościół powszechny i Rzeczpospolita; III. Centralne instytucje archidiecezjalne i ich działalność; IV. Struktury terytorialne archidiecezji; V. Duchowieństwo diecezjalne; VI. Duszpasterstwo i życie reli-

gijne; VII. Życie zakonne; VIII. Instytucje cerkiewne w archidiecezji, zakończenia, streszczeń, bibliografii, wykazu tabel i spisów treści.

Na bazę źródłową niniejszego opracowania, obok źródeł drukowanych, składają się źródła archiwalne. Autor wypełnił lukę w dotychczasowej historiografii na temat unickiej archidiecezji kijowskiej, gdyż brak jest bezpośrednich opracowań poświęconych ściśle tej problematyce.

Stanisław Ciesielski, *Polacy w Kazachstanie 1940-1946. Zesłańcy lat wojny*, Wrocław 1997, ss. 314 plus ilustracje.

Na niniejszą publikację składają się: wstęp oraz piętnaście rozdziałów: I. Deportacje, II. Kazachstan elementy charakterystyki środowiska, III. Liczebność ludności polskiej w Kazachstanie w latach 1940-1946, IV. Status Polaków zesłanych do Kazachstanu, V. Wyżywienie zesłańców, VI. Warunki mieszkaniowe, VII. Ubranie i obuwie, VIII. Zatrudnienie polskich zesłańców, IX. Zdrowotność zesłańców, X. Pomoc dla ludności polskiej, XI. Edukacja i opieka nad dziećmi, XII. Życie religijne i obrzędowość, XIII. Otoczenie wobec Polaków, XIV. Życie kulturalne i rozrywki, XV. Nastroje w polskich zbiorowościach; zakończenie, bibliografia, spis tabel i spis ilustracji.

W książce tej wykorzystano szeroki zestaw różnorodnych materiałów źródłowych. Autor próbował odpowiedzieć na pytanie: Jak żyli Polacy deportowani ze wschodnich obszarów II Rzeczypospolitej do Kazachstanu? Odpowiedź ta okazała się niezwykle trudna. Ustalenia zaprezentowane przez autora, w niniejszej publikacji, nie są ostateczne, a w wielu przypadkach mają dopiero charakter wstępny. Dlatego też postuluje on pogłębione badania o charakterze interdyscyplinarnym w celu uzyskania odpowiedzi na rodzące się pytania.

Maria Szymanowicz, *Zabytkowe organy w województwie radomskim*, Warszawa 1998, ss. 320 z licznymi ilustracjami.

Publikacja składa się z: przedmowy, wstępu, wykazu skrótów, katalogu organów zachowanych, katalogu organów nie istniejących, rejestru organów, bibliografii i spisu ilustracji.

Podstawą niniejszego opracowania dziejów i stanu obecnego organów w województwie radomskim była inwentaryzacja instrumentów oraz kwerenda źródeł archiwalnych i literatury. Autorka ustaliła, iż na terenie przez nią omawianym zachowało się 92 instrumenty zabytkowe, zbudowane od drugiej połowy XVIII w. do 1939 r. (jeden z 1944 r.).

*Bodzentyn. Z dziejów miasta w XII-XX wieku*, red. Krzysztof Bracha, WSP w Kielcach, Kielce 1998, ss. 175.

Publikacja jest zbiorem artykułów z sesji naukowej, która odbyła się 1 grudnia 1997 r. w Bodzentynie. Badania na temat Bodzentyna oraz jego okolic

zaprezentowali: S. Trawkowski, *Ku odległym początkom i dawnym dziejom Bodzentyna*; M. Jończyk, *Z problematyki badań nad kasztelanią tarską w dobie średniowiecza*; Z. Brzeziński, *Fundacja kościoła w Tarczku a rozwój kultu św. Idziego w Polsce średniowiecznej*, M. Derwich, *Osadnictwo regionu świętokrzyskiego w okresie średniowiecza. Uwagi na marginesie badań nad opactwem świętokrzyskim*, tenże, *Kontakty ośrodka miejskiego i kościelnego w Bodzentynie z opactwem łysogórskim (zarys problematyki)*; K. Bracha *Studenci z Bodzentyna na Uniwersytecie Krakowskim w XV wieku*; J. Kuczyński, *Rezydencja biskupów krakowskich w Bodzentynie*; L. Stępkowski, *Bodzentyn nowożytny. Z dziejów miasta biskupiego w XVI-XVIII wieku*; J. Muszyńska, *Inwentarz Bodzentyna z lat 1644 oraz 1668*; L. Stępkowski, *Statystyczno-historyczny opis Bodzentyna z 1820 roku*; W. Caban, *Bodzentyn w powstaniu styczniowym*; B. Szabat, *Bodzentyn w okresie rewolucji 1905-1907 roku*; R. Renz, *Życie codzienne w Bodzentynie w latach 1818-1939*.

Zarysowana problematyka badawcza w tej publikacji jak zapewniają organizatorzy nie jest ostatnim słowem na temat genezy i rozwoju regionu świętokrzyskiego (od wczesnego średniowiecza do współczesności), a w szczególności samych Kielc.

Bolesław S. K u m o r, ks., *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, t. 1, Kraków 1998, ss. 748 oraz ilustracje wewnątrz tekstu.

Dzieło ks. prof. Kumora zawiera: słowo Ks. Kard. F. Macharskiego, od autora, wykaz ważniejszych skrótów oraz rozdz. I. Biskupstwo w Krakowie i jego podstawy prawne, II. Urząd biskupa. Diecezja a Kościół powszechny, indeks osób, indeks miejscowości i spis ilustracji.

*Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795* zostały opracowane z punktu widzenia ustrojowego, personalnego, duszpasterskiego i społeczno-kulturalnego w granicach jakie posiadała ona w okresie staropolskim. Tom pierwszy monografii obejmuje dwa rozdziały. W pierwszym „Biskupstwo w Krakowie i jego podstawy prawne”, autor poruszył następującą problematykę: początki chrześcijaństwa w Małopolsce południowej i utworzenie biskupstwa w Krakowie; uposażenie biskupstwa; ludność diecezji; katedra św. Wacława na Wawelu; kolegia duchowieństwa katedralnego; liturgia i muzyka katedralna oraz rezydencje biskupów krakowskich. Rozdział drugi „Urząd biskupa. Diecezja a Kościół powszechny” został skomponowany według następującego schematu: urząd biskupa krakowskiego wraz z katalogiem biskupów; zarząd diecezją o charakterze tymczasowym (koadiutorzy, administratorzy i wikariusze generalni, z katalogami); różnorodne formy stosunków ze Stolicą Apostolską i Nuncjaturą Apostolską w Krakowie i Warszawie; miejsce biskupa krakowskiego w metropolii gnieźnieńskiej oraz biskupstwo krakowskie w Kościele powszechnym. Całość dzieła została opracowana w oparciu o źródła drukowane i dotych-

czasowe badania, ale przede wszystkim w oparciu o bogate archiwalia, najczęściej dotąd nie wykorzystane.

Autor zapowiada wydanie jeszcze trzech tomów *Dziejów diecezji krakowskiej*. Każdy z tych tomów zostanie zaopatrzony w indeksy, a ostatni czwarty w mapy, których ujęcia będą miały charakter przekrojowy.

***Pieczęć w Polsce średniowiecznej i nowożytnej. Zbiór studiów***, red. P. Dymmeł, Lublin 1998, ss. 254.

Publikacja ta została podzielona dwa działy: „Pieczęcie kościelne” i „Pieczęcie państwa i samorządu”. Spośród zamieszczonych prac wyodrębnia się grupa artykułów dotyczących sfragistyki kościelnej. Badania nad sfragistyką kościelną należą do słabiej rozwiniętych w rodzimej historiografii, dlatego dobrze się stało, że poświęcono jej sporo miejsca. Pozostałe artykuły dotyczą dwóch podstawowych obszarów sfragistyki państwowej i samorządowej.

oprac. Ryszard Skrzyniarz